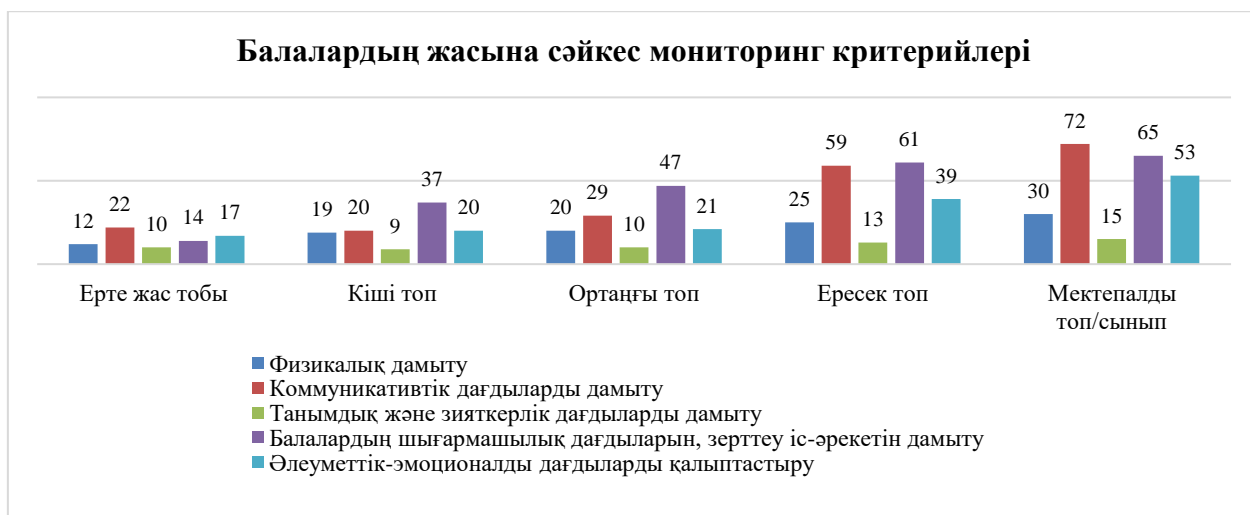

**Мектепке дейінгі ұйымдардың және мектептердің (лицейлердің, гимназиялардың) мектепалды сыныптар тәрбиеленушілерінің
Үлгілік оқу бағдарламасының мазмұнын меңгеруі бойынша
мониторингтің аралық кезеңінің критерийлер бойынша (2022-2023 оқу жылы) нәтижелері туралы ақпарат**

Тәрбие-білім беру процесінің тиімділігі туралы, сондай-ақ балалардың даму динамикасы туралы ақпарат алу үшін І жартыжылдықтың қорытындысы бойынша Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасының мазмұнын меңгеру бойынша мониторингтің аралық кезеңі өткізілді.

Мониторинг критерийлері балалардың жасына, олардың физикалық дамуына, коммуникативті, танымдық, интеллектуалдық, шығармашылық дағдыларына, зерттеу қабілеттеріне, әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларына сәйкес Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасында айқындалған күтілетін нәтижелер негізінде әзірленді. Критерийлерге сәйкес мектеп жасына дейінгі балалардың біліктіліктері мен дағдыларының даму деңгейін бақылау үшін индикаторлар жүйесі әзірленді.

Үлгілік оқу бағдарламасын меңгеру бойынша мониторингтің аралық кезеңімен **1 070 697** бала қамтылды, олардың жалпы саны 1 139 612-ге МДҰ, бұл 93,9% құрайды, оның ішінде:

- ерте жастағы топқа (1 жастағы балалар) - 25 423;
- кіші топқа (2 жастағы балалар) - 161 808;
- ортаңғы топқа (3 жастағы балалар) - 279 433;
- ересек топқа (4 жастағы балалар) - 280 313;
- мектепалды топтарда / сыныптарда (5 жастағы балалар) -323 720.

Балалар мен педагогтердің Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасында айқындалған күтілетін нәтижелердің жетістіктерінің деңгейін қадағалау мақсатында тәрбиеленушілердің дене, коммуникативтік, танымдық, шығармашылық және әлеуметтік-эмоционалдық дағдылары талданды.

Физикалық дамытудың талдауы көрсеткендей, 1 жартыжылдықтың аяғында балалар айтарлықтай нығайып, балабақшаға келушілер саны артып, дербестіктері де арта түскен. Тәрбиеленушілер өздерін барлық режимдік процестерде көрсетуді үйренді: тамақтану, гигиеналық процедуралар және т.б.

Ерте жастағы топтарда – **8 686** бала жоғары деңгейде, бұл **34,1%** құрайды. Тәрбиеленушілер:

- дене жаттығуларына, өздерін тәртіпке келтіруге;
- қимылды ойындарға;
- допты кішкене сырғанақтан домалатуға, ойыншықтармен қарапайым сюжеттік ойындар ойнауға;
- түзу жолмен жүруге;
- қимылдарды үйлестірудің бастапқы дағдыларына қызығушылық танытты.

10 807 (42,5%) орташа дағдыларға ие балалар:

- ересек адамның көмегімен түзу жолда және гимнастикалық тақтада жүреді;
- қимылды ойындарға қызығушылық танытады;
- қозғалыстарды үйлестіру дағдыларын ішінара меңгерген.

Алайда, дағдылары төмен **5 930 (23,3%)** балалар:

- олар жұмсақ модульге немесе гимнастикалық орындыққа көтеріліп, одан түсе алмайды;
- допты кішкене сырғанақтан домалатады;
- қозғалыстарды үйлестіруге қызығушылық танытпайды;
- ересектердің көрсетуі арқылы жалпы дамыту жаттығуларын орындау барысында заттар арасында жүру қиынға соғады.

Кіші топтар

63 956 баланың индикаторлар бойынша дағдылары жоғары (**39,5%**) төмендегідей: сигнал бойынша жүреді; шектеулі жазықтықта, әртүрлі заттардың астында жорғалайды; қозғалыс белсенділігіне жағымды эмоциялар көрсетеді; бұрын игерілген қимылдарды өз бетінше орындайды; бетті, қолды өз бетінше жуады; жеке заттарды пайдаланады; белгілі бір ретпен киінеді және шешінеді; қарапайым үстелдегі мінез-құлық дағдыларын біледі. **63 812** бала орташа дағдылар (**39,4%**) деңгейіне ие: әртүрлі бағытта және шеңбер бойымен, қолдың әртүрлі позицияларымен жүруді үйренген; қарқынды өзгеретін кіші топтарда және бүкіл топта жүру; сигнал бойынша тоқтаумен жүру; жүру кезінде тепе-теңдікті сақтау; шектеулі жазықтықта, әртүрлі заттардың астында жорғалау; жеке гигиенаның бастапқы дағдыларын меңгеру. Келесі көрсеткіштер бойынша дағдылары төмен **34 041** бала (**21%**): өз бетінше киінуге және шешінуге тырысады; үстелде қарапайым мінез-құлық дағдыларын сақтайды; жүру кезінде қарқынды өзгертуге тырыспайды; допты заттардың астына немесе бір-біріне айналдыруға тырыспайды; олар қатайту іс-шараларын өткізу кезінде жағымды көңіл-күйге ұмтылады, ересектермен бірге физикалық жаттығулар жасайды; спорттық жаттығуларды орындау техникасын біледі.

Ортаңғы топтар

122 317 бала келесі көрсеткіштер бойынша жоғары дағдылар деңгейіне ие (**43,7%**): қимылды ойындарға қызығушылық танытады, бірлескен ойындарға қатысады; жүру түрлерін меңгереді; жалпы дамыту жаттығуларын орындау кезінде бірізділікті сақтайды; заттар арасында еңбектейді, гимнастикалық қабырғаға көтеріліп, одан төмен түседі; үстел басында өзін-өзіне қызмет ету және мәдени мінез-құлық дағдыларына ие.

Орташа дағдылар деңгейі бар **111 215** бала (**39,8%**): жүру барысында тепе-теңдікті сақтайды; аяқ ұшымен әр түрлі бағытта жүгіреді; алға, биіктіктен және ұзындыққа ілгерілей отырып, екі аяғымен орнында секіреді. **45 902** балаға (деңгейі төмен **16,4%**): заттарды оң және сол қолмен көлденең және тік нысандарға лақтыру; бағанға бір-бірден, шеңберге қайта салу, өз орнын сапта табу; суға батырылу қиындық туғызады.

Ересек топтар

Келесі көрсеткіштер бойынша **126 968** жоғары дағдылары бар балалар (**45,2%**): балалар өкшемен, аяқтың сыртқы жағымен, бүйірлік қадаммен жүруді үйренді; жүгірумен, секірумен, бағыты, қарқыны өзгерген кезде жүруді ауыстырады; тепе-теңдікті сақтай отырып жүреді; велосипедпен, оңға, солға бұрылыстарды орындайды. **106 488** бала (**37,9%** орташа деңгеймен) төрт аяғымен және гимнастикалық орындықпен қолдарымен тартылуды үйренді; екі аяқпен секіру, алға жылжу; екі, үш сілтемелерге қайта құру; мұз жолдарында шанамен сырғанау; ересектердің көмегімен шаңғылар алынып, киіледі, бірінен соң бірі шаңғымен қозғалады. Алайда, **46 858** балада (**16,7%**) деңгейі төмен дағдылар: гимнастикалық қабырғаға кезектесіп жоғары-төмен көтерілу; доп тебу, заттарды қашықтыққа лақтыру, доптарды кедергілер арқылы лақтыру және оларды тосып алу; спорттық ойын ережелерін сақтау және ойнау; шынығу түрлеріне игермеген; шаңғыны кию, бірақ оларды шешу, бірінен соң бірі шаңғымен жүру қиындық тудырады.

Мектепалды топтар

Индикаторлар бойынша **159 816** бала (**49,3%**) деңгейі жоғары: бағанда бір-бірден, екіден, үштен, заттар арқылы өтіп, бүйірден жүреді; басқа жаққа бұрыла отырып; сигнал бойынша межелі жерге дейін жылдамдықпен жүгіреді; гигиеналық процедураларды өз бетінше орындайды. Дағдысы орташа деңгейі бар **117 521** бала (**36,3%**): ересектердің сигналымен арқанмен, заттардың арасында жүру, бағыттарды өзгерту; жүру кезінде тепе-теңдікті сақтау; әр түрлі жылдамдықпен жүгіру - баяу, жылдам, орташа қарқынмен, үздіксіз; музыкамен сүйемелденетін қимылды ойындарда олар музыкаға сәйкес әр түрлі қарқынмен қимылдар жасайды; ұлттық қимылды ойындарға, жарыс элементтері бар ойындарға және эстафеталық ойындарға белсенді қатысады; сырғанақтан бір-бірден және екіден шанамен сырғанау; заттар арасында әртүрлі тәсілдермен еңбектеу; мұз жолдарында өздігінен сырғанау. Алайда, **46 384** балада (**14,3%**) келесі дағдылар қиындық тудырады: бір гимнастикалық қабырғадан екінші қабырғаға көтерілуге тырыспайды; допты жоғары, арқанның үстіне лақтырмайды және бір қолмен

ұстай алмайды; допты еденге бір қолмен лақтырады, бірақ екі қолмен ұстауға тырыспайды; шаңғы тебу барысында айналым жасамайды; екі дөңгелекті велосипедпен, скутермен жүруге тырыспайды; шынығу процедураларының маңыздылығы мен қажеттілігін түсінбейді; салауатты өмір салты туралы алғашқы түсініктері жоқ.

Коммуникативтік дағдыларын дамытуды талдау.

Ерте жас тобы

Келесі көрсеткіштер бойынша жоғары деңгейді **8 334 бала** көрсетті (32,7%): суреттерден ойыншықтарды, заттарды, киімдерді, ыдыс-аяқтарды тауып, көрсетеді; жануарлар ойыншықтарының денесінің жеке бөліктерін көрсетеді және атайды, эмоционалды көңіл-күйді түсінеді және эмоцияларын көрсетеді; ойыншықтармен қарапайым сюжеттік ойындар ойнайды. Балалардың көпшілігі **10 131 (39,8%)** дағдысы орташа деңгеймен: кітаптардың иллюстрацияларын қарастырады; таныс шығармаларды көрнекіліксіз тыңдайды; мазмұны қарапайым сөз тіркестерін түсінеді, өтініштерді орындайды. Алайда, төмен деңгей келесі көрсеткіштер бойынша **6 958 балада (27,3%)** анықталды: дыбыстық сөз тіркестеріне еліктеп айтуға тырысады; олар біледі, бірақ заттардың атын, түсін, өлшемін, көлемін, орнын атамайды; өз өтінішін сөзбен немесе қысқа сөз тіркестерімен білдіре алмайды; дұрыс сөйлеуге тырыспайды; ересектерді тыңдайды, түсінбейді және тапсырманы орындамайды; біледі, бірақ өзінің атын, жақындарының есімдерін, ойыншықтардың аттарын және т. б., күнделікті қолданылатын заттарды айтпайды.

Кіші топтар

60 084 балада жоғары деңгей (**39,5%**) келесі көрсеткіштер бойынша: ойыншықтардың, киімнің, аяқ киімнің, ыдыс-аяқтың, жиһаздың, жемістердің, үй жануарларының және олардың күшіктерінің, көлік құралдарының және жеке күтім заттарының атауларын білдіретін сөздерді атайды; еңбек әрекетін білдіретін сөздерді біледі және атайды (жуу, суару, құю), мағынасы жағынан қарама-қарсы әрекеттер (ашу-жабу, кию-алып тастау, алу-беру), адамдардың қарым-қатынасын сипаттайтын әрекеттер (құшақтау, көмектесу), олардың көңіл-күйі (қуану, күлу, ренжу); сөйлеуде заттарды сипаттау үшін зат есімдер, етістіктер мен сын есімдерді қолданады; бесік жырын, халық әндерін, ертегілерді тыңдайды; педагогтің көмегімен өлеңдер мәтінін толығымен қайталайды. **66 056** балада (**40,8%**) дағдылардың орташа деңгейі бар: олар әрдайым таныс шығармалардағы жеке сөздерді, сөз тіркестерін келісе бермейді; кейде олар таныс шығармаларды көрнекі сүйемелдеусіз тыңдайды; кітаптардағы иллюстрацияларға қызығушылық танытады, қойылған сұрақтарға әрдайым жауап бермейді. **36 912** бала (**22%**) келесі дағдыларды қалыптастыруда қиындықтарға тап болады: кейіпкерлердің әрекеттерін (қимылдарын) ойнауға тырысады; артикуляциялық гимнастиканы дұрыс орындамайды; заттарды сипаттау үшін сөйлеуде зат есімдерді, етістіктерді және сын есімдерді қолдануға тырыспайды; көрнекі сүйемелдеусіз таныс шығармаларды тыңдамайды.

Ортаңғы топтар

116 239 балада жоғары деңгей (**41,5%**) келесі индикатор бойынша: қоршаған ортаға қатысты әр түрлі сұрақтарға жауап береді; дауысты дыбыстарды және кейбір дауыссыз дыбыстарды анық айтады; зат есімдерді қолданады; барлығымен сөйлеседі; қажетті сөздер мен сөз тіркестерін қолданады; ересектердің айтқанын тыңдайды және түсінеді, не көріп, не істегендері туралы өз пікірлерін білдіреді; кітаптардағы суреттерді өз бетінше қарастырады, көргендері туралы өз ойларын айтады; ересектермен бірге ертегілер, қарапайым көріністер ойнайды; өлеңдер, тақпақтарды жатқа және мәнерлеп айтады. Дағдылардың орташа деңгейі бар **111 574** бала (**39,9%**): кітаптардағы суреттерді өз бетінше қарастырады, бірақ көргендері туралы өз ойларын айтпайды; әдеби шығармалардың мазмұнын тыңдайды, бірақ ішінара түсінеді; барлық сюжеттерді қабылдамайды; қарапайым сөйлемдер жасайды; қысқа өлеңдер мен тақпақтарды жатқа айтады, бірақ мәнерлі емес; қарапайым сөйлемдер құрайды, кейбір қарапайым сұрақтарға жауап береді. Дағдылары төмен дегейі бар **51 620** бала (**18,4%**): жынысы, саны, жағдайы бойынша сөздерді келістірмейді; олар зат есімдерді көмекші сөздермен бірге қолдануға тырысады; ішінара қазақ халқының құндылықтарына қызығушылық танытады; ересектермен бірге ертегілерді, қарапайым көріністерді қызығушылықсыз ойнайды; оқылған шығармадан қызықты үзінділерді, сөздерді және қарапайым сөз тіркестерін қайталауға тырысады; өлеңдерді, тақпақтарды жатқа оқиды, бірақ мәнерлі емес; қазақ тілінің ерекше дыбыстарын ішінара дұрыс айтады.

Ересек топтар

Келесі индикаторлар бойынша **115 870** тәрбиеленушінің жоғары деңгейі (**41,3%**): белгілі бір дыбысқа сөздерді ауызша таңдайды; сөйлеуде сөйлемдердің әртүрлі түрлерін (қарапайым және күрделі), сын есімдерді, етістіктерді, үстеулерді қолданады; оның жақын ортасынан тыс объектілер мен құбылыстардың атауларын біледі; Қазақ ұлттық тұрмыстық заттарды таниды және атайды; ересектердің кәсіптерін білдіретін зат есімдерді және еңбек қызметін білдіретін етістіктерді біледі; жекеше және көпше түрдегі зат есімдерді атайды; сандар ретімен аталады, оларды зат есімдермен, жекеше және көпше түрде байланыстырады. **112 730** бала (**40,2%**) дағдылардың орташа деңгейіне ие: ересектердің кәсіптерін білдіретін зат есімдерді біледі, бірақ еңбек қызметін білдіретін етістіктерді білмейді; тұрмыстық және қоршаған орта объектілерінің мәнін ішінара түсінеді; қазақтың кейбір ұлттық тұрмыстық заттарын таниды және атайды; шығармалардың, ертегілердің қызықты үзінділерін қайталауға тырысады; ұсынылған сюжеттер бойынша спектакльдерді ішінара сахналайды. **51 713** тәрбиеленуші (**18,4%**) келесі дағдылар қиындық тудырады: сын есімдермен байланыстыра отырып, зат есімдерді атауға тырыспайды; сандарды ретімен атамайды, бірақ оларды зат есімдермен, жекеше және көпше түрде байланыстырады; зерттелген заттарды, суреттерді сипаттай алмайды; бейнеленге суреттер мен бұйымдар бойынша әңгімелер жасауға тырыспайды.

Мектепалды топтар

148 663 баланың жоғары деңгейі (**45,9%**) келесі индикаторлар бойынша: ана тілінің барлық дыбыстарын айтады; сөздердің дыбыстық талдауын қызығушылықпен орындайды; айтылымға ұқсас дауыссыз дыбыстарды анық айтады, дыбыстардың нақты артикуляциясын, интонациялық экспрессивтілігін біледі; сөздегі дыбыстардың орнын анықтайды; әңгімелесушіні мұқият тыңдайды, дұрыс сұрақтар қояды және оларға қысқа немесе толық жауап береді; зат есімдерді сан есімдермен және сын есімдермен зат есімдермен байланыстыру арқылы айтады; сөйлеуде хабарлы, сұраулы, лепті сөйлемдерін қолданады; олар өз құрдастарымен дербес сөйлеседі, бірге ойнайды, әртүрлі ойындарды тату-тәтті ойнайды. Дағдысы орташа деңгейі бар **122 612** бала (**37,8%**): әңгімелесушіні мұқият тыңдайды, дұрыс сұрақтар қояды, бірақ оларға жауап бермейді; негізгі ойды дұрыс тұжырымдайды, бірақ өз пікірін тұжырымдай алмайды; әңгіменің мазмұнын өз бетінше баяндайды, бірақ сюжеттің дәйектілігін сақтамайды; кітаптарға қызығушылық танытады; сөздерге дыбыстық талдау жасауға тырысады: сөздегі, дауысты және дауыссыз дыбыстардың ретін анықтайды. Алайда, **51 713** балаға (**18,4%**) келесі дағдыларды қиындық тудырады: ересектердің көмегімен оқиганың жалғасы мен аяқталуын ойлап табу; бақылаулар мен сюжеттік суреттер бойынша әңгімелер жазу; сөйлеуде мақал-мәтелдер қолдану; мақал-мәтелдер мен мақал-мәтелдерді жатқа айту.

Танымдық дағдылардың дамуын талдау

Ерте жас топтар

Келесі индикаторлар бойынша **7 832** (**30,8%**) балада жоғары деңгей: қарапайым заттар мен құралдарды қолданады, олардың көмегімен заттық әрекеттерді орындауға болады; ересек адамның көмегімен 4-5 сақинадан (үлкеннен кішіге дейін) тұратын пирамиданы дұрыс жинайды; барлық заттарды түсі, өлшемі бойынша ажыратады. Балалардың көпшілігі **11 588** (**45,5%**) дағдысы орташа деңгейге ие: заттармен әр түрлі әрекеттерді қызығушылықсыз орындайды; заттарды ұяға тек өлшеміне қарай орналастырады; біртекті заттарды белгілердің біріне (мөлшері, формасы) ішінара топтастырады. **6003** (**23,6%**) балада келесі әрекеттер қиындық тудырады: күрделі заттармен; төрт негізгі түстерді ажыратпайды (қызыл, көк, сары, жасыл) фигураларды ажырата алмайды, бірақ сәйкес пішінді қораптар мен қораптардың қақпақтарын таңдауға тырысады (дөңгелек, шаршы).

Кіші топтар

60 399 балада жоғары деңгей (**37,3%**) келесі көрсеткіштер бойынша: үлгіге сүйене отырып, тапсырмаларды дұрыс орындайды; қимылдарды үйлестіру дағдыларын, қолдың ұсақ моторикасын жақсы меңгерген; барлық белгілер бойынша заттарды табады; «көз – қол» сенсомоторлы кеңістіктік үйлестіруді меңгерген; заттардың санын ажыратады (бір – көп). Дағдыларды дамытудың орташа деңгейі бар **64 498** бала (**39,8%**): әртүрлі мөлшердегі геометриялық пішіндерді тек түстермен байланыстырады және таңдайды; көлемі, пішіні, түсі бойынша жақын кейбір біртекті заттарды ғана топтастырады. Дағдылардың төмен деңгейін келесі көрсеткіштер бойынша **36 912** бала (**22,8%**) көрсетті: заттарды түсі, көлемі, пішіні бойынша

зерттейді, бірақ салыстырмайды; негізгі белгілері бойынша әртүрлі шамадағы геометриялық пішіндерді салыстыра және таңдай алмайды; қимылдарды үйлестіруді, қолдың ұсақ моторикасын меңгеруге тырыспайды; заттардың әртүрлі шамаларын білдіретін сөздерді, олардың түсі мен пішіні; заттардың әртүрлі шамаларын, олардың түсі мен пішінін білдіретін сөздерді түсінбейді.

Ортаңғы топтар

117 145 балада дағдылардың жоғары деңгейі (**41,9%**) келесі индикаторлар бойынша: «бір», «көп» ұғымдарын ажыратады; тең және тең емес заттарды дұрыс салыстырады; заттарды ұзындығы, ені, биіктігі, өлшемі бойынша салыстыра алады. Дағдылары орташа деңгейі бар **108 386** бала (**38,7%**): біртекті заттарды ішінара топтастырады; қоршаған ортадан тек бір затты табады; жанасу және көру арқылы геометриялық пішіндерді біледі және ішінара атайды. **53 902** (**19,2%**) балаларға келесі тапсырмаларды орындау қиынға соғады: тең және тең емес заттар тобын салыстыру; қоршаған ортада бір немесе бірнеше бірдей заттарды табу; жанасу және көру арқылы геометриялық пішіндерді тану; заттарды ұзындығы, ені, биіктігі, өлшемі бойынша салыстыру.

Ересек топтар

Жоғары деңгейді **116 954** бала көрсетті (**41,7%**) келесі индикаторлар бойынша: әр түрлі мөлшердегі 2-3 затты (ұзындығы, биіктігі, ені, қалыңдығы бойынша) өсу және кему ретімен орналастырады; геометриялық пішіндер мен денелерді ажыратады және атайды; берілген бағытта қозғалады; 5-ке дейін санау дағдыларын меңгерген, теңдік пен теңсіздік туралы түсінікке ие; шаманы салыстыру кезінде беттестіру (жоғарғы) және қолдану (жақын) әдістерін қолданады. **109 539** бала (**39%**) біліктілік мен дағдыларды дамытудың орта деңгейінде: көру мен жанасуды қолдана отырып, геометриялық пішіндердің формаларына қызығушылық танытады; «кеше», «бүгін», «ертең» сөздерінің мағынасын ішінара түсінеді; өздеріне қатысты кеңістіктік бағыттарды анықтауға тырысады. Алайда, **53 820** балаға (**19,1%**) келесі дағдылар қиындық тудырады: теңдік және теңсіздік ұғымдары; өсу және кему ретімен әр түрлі мөлшердегі (ұзындығы, биіктігі, ені, қалыңдығы бойынша) 2-3 затты орналастыру; ұзындығы мен ені, биіктігі мен қалыңдығы бойынша екі түрлі және бірдей затты салыстыру; қарапайым себеп-салдарлық байланыстарды орнату.

Мектепалды топтар

Жоғары деңгейді **150 993** тәрбиеленуші (**46,6%**) келесі индикаторлар бойынша көрсетті: 10-ға дейін тура және кері санай біледі; «Қанша?», «Қайсы?» («Қайсысы?») сұрақтарын ажырата біледі және оларға дұрыс жауап береді; жиындарды бөліктерге бөліп, оларды қайта біріктіреді; қоршаған ортада геометриялық пішіндерге ұқсас заттарды табады, олардың пішіндерін анықтайды. **123 220** бала (**38%**) дағдыларды дамытудың орташа деңгейі: теңсіздіктен теңдік алуға тырысады (теңсіздік); заттарды әртүрлі белгілер бойынша салыстырады (түсі, пішіні, өлшемі, материалы, қолданылуы); заттарды өсу және кему ретімен орналастырады. Алайда, **49**

506 бала (**15,2%**) келесі дағдыларда қиындықтарға тап болады: сапасы әртүрлі элементтерден жиынтықтар (заттар топтары) құру; жиындарды бөліктерге бөлу және оларды біріктіру; заттардың ұзындығын, биіктігін, ені мен қалыңдығын анықтау; теңсіздіктен теңдік алу (теңсіздік); әр түрлі сызықтар салу.

Шығармашылық дағдыларды дамытуды талдау.

Ерте жастағы топтар

Жоғары деңгейді **9 322** бала (**36,6%**) келесі индикаторлар бойынша көрсетті: ермексазды, сазбалшықты алақанның арасына орайды; алынған пішіндерді үлгі бойынша біріктіреді; музыкаға, әнге, музыкалық-ырғақты қимылдарға қызығушылық танытады; ересек адамның орындауындағы әндерді тыңдайды. Балалардың көпшілігі (**10 527 – 41,4%**) дағдылардың орташа деңгейіне ие: тек дөңгелек пішіндерді мүсіндейді; музыкаға билейді, қимылдар жасайды; музыка тыңдайды. Алайда, **5584** балада (**21,9%**) келесі дағдыларды қалыптастыруға назар аударған жөн: педагогтің көрсетуі бойынша ермексаздан алынған формаларды біріктіреді; балалардың музыкалық аспаптарында ойнайды; таныс музыкалық шығарманы көтеріңкі көңіл-күйде қабылдайды, оны соңына дейін тыңдайды; балалардың музыкалық аспаптарында ойнайды; ересектермен бірге әннің кейбір сөздерін айтады, сөздермен қимылдарды сүйемелдейді, ойын ойнайды.

Кіші топтар

Жоғары деңгей **60 305 (37,2%)** келесі индикаторлар бойынша көрсетті: түстерді ажыратады және оларды дұрыс атайды; қарындашты дұрыс ұстайды, түзу және тұйық дөңгелек сызықтар сызады; олар өз суреттеріне қуанады, олар бейнеленген нәрсені атайды; дөңгелек, ұзын пішіндерге ұқсас заттарды бейнелейді; қағаз бен құмға сурет салудың бастапқы техникасын біледі; балшықпен және пластилинмен жұмыс істеудің бастапқы дағдылары бар; мүсіндеудің қарапайым әдістерін біледі (үлкен кесектен кесектерді алып тастайды, оларды бір бөлікке біріктіреді, сазды өзі орайды); қағаздың қарапайым қасиеттерін біледі (ұсақтау, жырту, бүктеу); суреттерді орналастырады және оларды фланелеграфқа (сызықтар, квадраттар), қағаз парағына салады; құрылыс материалдары мен конструкторлардың үлкен бөліктерінен құрастырады; қарапайым құрылымдарды үлгі бойынша жасайды; табиғи материалдармен ойнайды (құм, су, тас); музыкаға эмоционалды түрде жауап береді; ересектер көрсеткен қозғалыстарды қайталайды (шапалақтайды, аяқтарын топылдатады, қол саусақтарын майыстырып билейді). Дағдылары орташа деңгейі бар **66 825** бала (**41,2%**): дәстүрлі емес сурет салудың кейбір әдістерін меңгерген; дөңгелек, ұзын пішіндерге ұқсас кейбір заттарды бейнелейді; мүсіндеудің қарапайым әдістерін ішінара қолданады; олар фланелеграфқа (сызықтар, шаршылар), қағаз парағына суреттер салады және құрастыруға тырысады; құрылыс материалдары мен конструкторлардың үлкен бөлшектерінен дизайн жасауға қызығушылық танытады; үлгіге назар аудармай қарапайым дизайн жасайды; кейбір табиғи материалдармен (құм, су, тас) ойнайды; педагогтің дауыс ырғағына еліктеп, кейбір буындарды немесе сөздерді айтады әндер; әнде сөз

тіркестерін айтуға тырысады (ересектермен бірге). Алайда, **34 678** бала (**21,4%**) келесі көрсеткіштерде біліктілік пен дағдылардың төмен деңгейін көрсетті: қағаз парағында кеңістіктік бағдарлауды білмейді; саздың, ермексаздың қасиеттерін білмейді; мүсіндейтін заттарды үйренуге тырыспайды; музыкалық шығармалардың сипатын ажыратпайды (баяу және көңілді әндер); қоңыраулардың, фортепианоның жоғары және төмен дыбысы; музыкалық аспаптар (барабан, дабыл, маракас, асатаяк); салынған қарапайым құрылыстарды атамайды; құрылымдарды өз бетінше салуға тырыспайды; олар геометриялық пішіндерді, ою-өрнектерді орналастыра алмайды немесе орналастыра алмайды, фланелеграфта қарапайым композициялар жасай алмайды.

Ортаңғы топтар

Жоғары деңгейді **121 075** бала (**43,3%**) келесі индикаторлар бойынша көрсетті: сурет салу техникасының бастапқы дағдыларын меңгерген; сызықтарды, соққыларды, дақтарды, бояуларды дәйекті түрде пайдаланады; негізгі түстерді дұрыс атайды; сурет салу техникасының бастапқы дағдыларын меңгерген; қызығушылықпен мүсінделген; бірнеше бөліктерді біріктіру, қысу және біріктіру арқылы өсімдіктер мен жануарларды мүсіндеген; бірнеше бөліктерді біріктіре алады ұжымдық композициялардағы жеке жұмыстар; желімдеу техникасын біледі және қолданады; желімнің қалдықтарын сүрту үшін майлықты қолданады; құрылыс бөлшектерін ажыратады және атайды; олар әр түрлі түстер мен формалардың бөлшектерінен қарапайым ғимараттар салады, онымен қызығушылықпен ойнайды; музыканың үш жанрын біледі және таниды: ән, марш, би; музыкалық шығарманы соңына дейін тыңдайды, музыканың табиғатын түсінеді; шулы ойыншықтар мен балалар музыкалық аспаптарының дыбысын ажыратады, оларды атайды, қарапайым ырғаққа ұрады. Дағдысы орташа деңгейі бар **107 850** бала (**38,5%**): пішіндерді салудың бастапқы дағдыларын ішінара меңгерген; дәстүрлі емес сурет салу техникасына қызығушылық танытады; заттарды мүсіндеуге ішінара қызығушылық танытады; мүсіндеудің кейбір әдістерін қолдана отырып, заттарды мүсіндеу; балшық пен пластилиннің кейбір қасиеттерін біледі; қағаз парағына әр түрлі пішіндегі, мөлшердегі, түстердегі кейбір дайындалған бөлшектерді салады; дайындалған элементтерді орналастырады, бірақ желімдемейді; желімдеу техникасын біледі және қолдануға тырысады; кейбір құрылыс бөлшектерін ажыратады және атайды; әртүрлі түстер мен пішіндердің бөліктерінен қарапайым ғимараттар салуға тырысады; ұжымдық құрылысқа қызығушылық танытады; олар өздері салған ғимаратпен қызығушылықсыз ойнайды; үлкен және ұсақ құрылыс материалдарынан тек үлгі бойынша құрастырылған; музыка тыңдау дағдыларына ие; олар шулы ойыншықтар мен балалардың музыкалық аспаптарының дыбысын ажыратады, оларды атайды, ырғақты қабылдамайды; олар бәрімен ән айта бастайды, бірақ бірге ән айта алмайды; музыкалық кіріспеден кейін тек ересек адамның көмегімен қимылдар жасайды; ойындарда таныс би қимылдарын өз бетінше орындауға тырысады. Дағдылары төмен **50 509** бала

(18%): қарапайым сюжеттік композициялар жасау қиынға соғады; Суретті қағаз парағына толығымен орналастыра алмайды; қазақ халқының әшекейлерін, ыдыс-аяқтарын және тұрмыс заттарын білмейді; олар ғимараттарды қарапайым сызбалар мен үлгілер бойынша талдауға тырыспайды; олар музыканың үш жанрын тануға тырысады: ән айту және марш, би.

Ересек топтар

Келесі индикаторлар бойынша **121 141 (43,2%)** біліктілік пен дағдыларының жоғары деңгейі: жеке заттарды сызады және сюжеттік композициялар жасайды; нысандарды, түстерді ескере отырып салады; сурет салуда әртүрлі түстерді қолданады, түстердің көп санына назар аударады; әртүрлі әдістерді қолдана отырып, таныс заттарды саздан, ермексазdan, пластикалық массадан мүсіндейді; мүсіндеуде қысу, тарту, басу тәсілдерін қолданады; қазақ халқының тұрмыс заттарын мүсіндеуге қызығушылық танытады; көкөністерді, жемістерді, гүлдер мен ою-өрнектерді аппликациялауда бейнелеу үшін түрлі тәсілдерді қолданады; кішкентай элементтерді ересек адамның көмегімен жабыстырады; ұжымдық жұмыстарды орындауға қатысады; олардың бөлшектерін сапасына, көлеміне және пішініне қарай дербес тандайды, құрастырады; жиналған құрылыс бөлшектерінің орналасуын анықтайды; қағаздан қызығушылықпен құрастырады; музыканың ырғағын дәл жеткізе отырып, екі аяқпен еркін және оңай секіре алады; ұлттық би өнеріне қызығушылық танытады, орындайды би қимылдары музыка жанрларын анықтайды; ағаш қасықтарда, асатаяқта, сазсырнайда қарапайым әуендерді ойнай алады. Дағдыларды дамытудың орташа деңгейі бар **110 424** бала(39,3%): сурет салуда барлық түстерді қолданады және оларға назар аударады; суреттерді қарындашпен, ішінара щеткамен бояйды; олардың орналасуын ескере отырып, бірнеше бөліктен заттарды мүсіндейді, пропорцияларды сақтауға және бөліктерді біріктіруге тырысады; модельдеуде қысу, тарту әдістерін қолданады, бірақ олар баса алмайды; стек мүсіндеу техникасын ішінара біледі; Дайын пішіндерден жануарлардың, құстардың, гүлдердің пішіндерін қызығушылықсыз кесіп тастайды; кішкентай элементтерді ересек адамның көмегімен жапсыруға тырысады; олар қазақ ою-өрнегі элементтерінен өрнектер жасайды, геометриялық пішіндерді қолдана отырып, оларды кезектестіреді, тек ересек адамның көмегімен дәйекті түрде жапсырады; сондай-ақ ересек адамның көмегімен тұрмыстық заттар ұлттық ою-өрнектерді қолдана отырып безендіреді; ішінара табиғи және қалдық материалдардан құрастырады; топпен бірге әнді бастауға және аяқтауға тырысады; ырғақты жүріспен марштың сипатын, қозғалыс сипатын жеткізуге тырысады жеңіл, ырғақты жүгіру арқылы музыка; ішінара музыканың сипатына сәйкес қимылдарды орындайды.

Алайда, **48 747 (17,3%)** балада келесі дағдылар жеткіліксіз қалыптасқан: олар ертегілер мен қоршаған өмір тақырыптары бойынша сюжеттік композициялар жасауда қиындықтарға тап болады; «оригами» сияқты қарапайым формаларды бүктеу, таныс шығармаларды тани алмайды

және олардың мазмұны туралы айта алмайды; ішінара тыңдалған музыкадан алған әсерлерімен бөлісе алады.

Мектепалды топтар

152 933 бала (**47,2%**) келесі индикаторлар бойынша жоғары деңгей көрсетті: сурет салуда әртүрлі техниканы қолданады; қарапайым қозғалыстар мен позалар арқылы жабайы табиғат объектілерінің суреттерін бере алады; түстерді өз қалауы бойынша таңдай алады; бояуларды қалай қолдануды біледі, бояғышта акварельді сумен араластырады, түрлі басып шығарулармен қарындашпен бояйды, қанық түстер алу үшін; ұжымдық жұмыс; дизайн бойынша сурет салу; сурет салу кезінде дәлдікті, қауіпсіз мінез-құлық ережелерін сақтау; мүсіндеудің әртүрлі әдістерін қолдану; олар бір стендке бірнеше фигураларды орналастыра отырып, біртекті заттармен сюжеттер жасай алады; өздері соқыр заттармен түрлі ойындар ойнайды; әртүрлі геометриялық фигураларды қайшымен қиып алады; қазақ халқының тұрмыстық заттарын, киіз үйдің безендірілуін біледі, көрсетілген заттарды өз қалауы бойынша ою-өрнектермен безендіреді; қайшылар мен желімді дұрыс қолданады; көрнекілікке сүйене отырып, қиял, өкілдік бойынша қолөнер жасайды; қарапайым музыкалық жанрларды ажыратады (күй, ән, би, марш); шығарманың жеке бөліктерін ажыратады (кіріспе, хор, қорытынды); таныс әндерді музыкалық сүйемелдеумен және сүйемелдеусіз өз бетінше орындайды. Орташа деңгейдегі **125 109** бала (**38,6%**): өз жұмысының нәтижелерін ішінара бағалайды; табиғаттан әртүрлі пішіндер мен өлшемдегі таныс заттарды мүсіндеуге тырысады; әртүрлі модельдеу әдістерін қолданады; әртүрлі геометриялық пішіндерді қайшымен кесуге тырысады, бірнеше бөліктен кескін жасайды; кейбір дайын шаблондармен және трафареттермен жұмыс істейді; қалаусыз және табиғи заттардан құрастыруға тырысады материал; ойынға қажетті дизайнды жеке құрастырады және онымен ойнайды; олар ішінара музыкалық шығармаға деген көзқарастарын білдіреді, оның мазмұны туралы айтады; қарапайым музыкалық жанрларды ішінара ажыратады (күй, ән, би, марш); сюжеттік ойындарды сахналау арқылы заттармен қозғалуға тырысады. Алайда, **45 678** бала (**14,1%**) келесі дағдыларда қиындықтарға тап болады: сурет салуда әртүрлі техниканы қолдана алмайды; сюжеттік суреттерді бейнелеуге тырыспайды; бір стендке бірнеше фигураларды орналастыра отырып, тек біртекті заттармен сюжеттер жасайды; олар таныс немесе ойлап тапқан әртүрлі бейнелерді, аккордеонмен бүктелген қағаздан бірнеше бірдей пішіндерді және екі есе бүктелген қағаздан симметриялы пішінді заттарды қиып ала алмайды; музыкалық аспаптарда қарапайым әуендерді ойнауға тырысады.

Әлеуметтік-эмоционалды дағдылардың дамуын талдау көрсеткендей, балалар өз қажеттіліктерін білдіруге, сабақтарды дайындауға, ойыншықтарды жинауға белсенді қатысуға, мұғалімнің ертегілерін, әңгімелерін қызығушылықпен тыңдауға, қоршаған әлемге қызығушылық танытуға үйренді. Балалардың ойындары жағымды эмоциялармен бірге жүреді, балалар ойындардағы, драматургиядағы сюжеттің дамуын қызығушылық танытады. Олар шағын топтарға бірігіп ойнағанды ұнатады.

Сөйлеу құрдастар мен ересектер арасындағы қарым-қатынас құралына айналды. Ересектердің көмегімен балалар қысқа өлеңдер мен тапқартарды есте сақтайды және оқиды. Олар қоршаған ортада бір және көптеген заттарды табады. Еңбекке деген оң көзқарас, кішігірім қиындықтарды жеңе білу қалыптасады. Балабақшада, үйде, көшеде ұйымдасқан мінез-құлық дағдылары пайда болады. Ненің жақсы және ненің жаман екендігі туралы қарапайым идеялар қалыптасады.

Ерте жастағы топтар

Келесі көрсеткіштер бойынша **9 234** тәрбиеленуші (36,3%) жоғары деңгейді көрсетті: балалар өздерін және жақын отбасы мүшелерін фотосуреттерден таниды; таныс ересектерге күлімсіреп, басын изеп, қолын бұлғайды. **10 481 (41,2%)** балалардың көпшілігі орта деңгейге жетті: қоршаған орта заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылық танытады; кейбір көкөністер мен жемістерді немесе олардың суреттерін таниды және атайды, сумен және құммен ойнайды. Келесі көрсеткіштер бойынша **5 708** балада **(22,4%)** төмен деңгей: қоршаған орта заттары мен табиғат құбылыстарына қызығушылық танытпайды; олар мәдени мінез-құлық дағдыларын игеруге тырысады: сәлемдесу, қоштасу, алғыс айту; өсімдіктер мен жануарларға қамқорлық жасауға тырысады.

Кіші топтар

Келесі көрсеткіштер бойынша **63 459** тәрбиеленушінің жоғары деңгейі **(39,2%)**: өз атына жауап беру, айнада және фотосуреттерде өздерін тану; ата-аналарын және басқа ересектерді, жақын орталарды тану, олардың аттарын атау; тұратын үй мен пәтерді білу; құрдастарымен ойнау; өсімдіктер мен жануарларға ұқыпты қарау: олар оларды жақсы көреді, еркелетеді; серуендеу кезінде және сумен, құммен ойнау кезінде қауіпсіз мінез-құлық ережелерін біледі. **65 342** бала **(40,3%)** біліктілік пен дағдылардың орташа деңгейін көрсетті: олар заттарды біледі, оларды сурет арқылы таниды, бірақ олармен әрекет етпейді; ересектердің еңбек әрекеттері қызығушылықсыз бақыланады; ішінара ересектердің әрекеттеріне қызығушылық танытады; іс-әрекеттерді орындау кезінде ересектерге еліктейді, бірақ қызығушылық танытпайды; ішінара сыртқы түрі бойынша ажыратылады және көкөністер мен жемістердің бірнеше түрін атайды; кейбір үй құстарын тану; табиғаттың кейбір маусымдық өзгерістерін атайды. **33 007** тәрбиеленушінің төмен деңгейі **(20,3%)**: табиғи материалдардың қасиеттері туралы білуге тырысады; көлік, көше, жол туралы түсініктері жоқ; көлік құралдарының түрлерін білмейді; олар жолдарда қауіпсіз жүріс-тұрыстың қарапайым ережелерін сақтауға тырысады.

Ортаңғы топтар

Келесі көрсеткіштер бойынша **124 580** баланың жоғары деңгейі **(44,5%)**: отбасы мүшелерінің және оған жақын адамдардың есімдері аталады; рөлдік ойындарда отбасы мүшелерінің рөлдерін ойнайды; әртүрлі ойындарды өз бетінше ойнай алады; дербестікке ұмтылады: киіну, жуу, тістерін тазалау; көлік құралдары деп аталады; табиғат бұрышының тұрғындарын бақылайды; кейбір көкөністер мен жемістерді ажыратады және

атайды. **105 442** баланың (**37,7%**) біліктілік пен дағдыларының орташа деңгейі бар: барлық көлік құралдары деп атай алмайды; балабақшаның кейбір қызметкерлері туралы түсініктері бар; қала мен кент, Қазақстан Республикасының астанасы, Мемлекеттік рәміздер туралы ішінара түсініктері бар; қазақ халқының дәстүрлі баспанасы - киіз үй туралы білуге тырысады; кейбір «дұрыс» немесе «бұрыс», «жақсы» немесе «жаман» әрекеттер туралы түсініктері бар; кейбір көкөністер мен жемістерді ажыратады және атайды; барлық үй және жабайы емес жануарларды танымайды; табиғаттағы маусымдық өзгерістерді атауға тырысады. **49 411** тәрбиеленуші (**17,6%**): қазақ халқының тұрмыстық заттарын атауда; жаяу жүргіншілер мен жолаушыларға арналған қарапайым ережелерді білуде қиындықтарға тап болады; қала мен кент, Қазақстан Республикасының астанасы, Мемлекеттік рәміздер туралы түсінік беру; балабақшаның үй-жайы мен учаскесіндегі тәртіпті, тазалықты сақтау; топта, серуендеуде және табиғатта қауіпсіз жүріс-тұрыс ережелері.

Ересек топтар

121 436 тәрбиеленуші мынадай индикаторлар бойынша дағдылар мен дағдылардың жоғары деңгейін көрсетті (**43,2%**): отбасының аға және кіші мүшелеріне құрметпен және қамқорлықпен қарайды; еңбекке қызығушылық танытады; өздерін ересек адам ретінде қабылдайды, өз пікірлерін ашық білдіруге мүмкіндік береді, онымен бірге есептеседі, өздерін құрметтейді; кезекшілердің міндеттерін өз бетінше орындайды; жанашырлық танытады ренжіген балаға көмек көрсетуге дайын; заттар мен заттарды материалды ескере отырып таниды; туған елді, елді мекенді біледі және атайды; ересек отбасы мүшелерінің еңбегі туралы біледі. Орташа дағдылары бар **106 324** бала (**37,9%**): әскер тағайындау туралы түсінікке ие; үлкен және кіші отбасы мүшелеріне құрметпен және қамқорлықпен қарайды; жақын туыстарын біледі, олардың аттарын атайды, отбасындағы сүйікті адамдар туралы әңгімелейді, бірақ отбасылық мерекелер мен дәстүрлерді білмейді; ренжіген балаға жанашырлық танытады, бірақ көмек көрсетуге дайын емес; бірге ойнайды, басқа балалармен бірге, бірақ құрдастарының өтініші бойынша ойыншықтармен бөліспейді; айналасында болып жатқан оқиғалар туралы ойлана отырып, өз пікірлерін айтуға тырысады; ренжіткені үшін құрбысынан әрдайым кешірім сұрамайды; материалды ескере отырып, заттар мен заттарды ішінара тану; ойыншықтарға, кітаптарға, ыдыс-аяққа әрдайым ұқыпты қарамайды; атауларын, мазмұнын біледі, бірақ кейбір кәсіптердің мағынасын білмейді. Алайда, **52 553** балада (**18,7%**) келесі дағдыларды игеру қиынға соғады: табиғат пен ауа-райының маусымдық өзгерістерінде қарапайым байланыстар орнату; жануарлар әлеміндегі тән маусымдық көріністерді салыстыру, олардың өмір сүруі үшін қажетті жағдайларды білмейді.

Мектепалды топтары

Жоғары деңгей **156 848** (**48,4%**) мынадай индикаторлар бойынша: еңбекқорлық пен жауапкершіліктің маңыздылығын түсінеді; өз күштері мен мүмкіндіктеріне сенеді; туыстық байланыстарды түсінеді, асыл тұқымды

біледі; үй істері бойынша көмектеседі; Қазақстан аумағында тұратын жануарлар мен олардың төлдерін ажыратады және атайды; үй жануарларының пайдасы туралы біледі, оларға қамқорлық жасайды; олар тапсырылған тапсырмаларды жауапкершілікпен орындауға тырысады; әрқашан басқаларға әділ болуға, оларды қолдауға, көмектесуге тырысады; жол қозғалысының қарапайым ережелерін біледі; ересектердің жұмысына ұқыпты қарайды; олар өз Отандарын жақсы көреді, қазақстандық армия туралы түсінікке ие. **118 901** баланың (**36,7%**) біліктіліктері мен дағдыларының орташа деңгейі: заттардың қандай материалдардан жасалғанын өз бетінше анықтауға тырысады және олардың қасиеттері мен қасиеттерін сипаттайды; қазақ халқының құндылықтарына құрмет көрсетуге үйренеді; ішінара үй-жайда, балабақша учаскесінде, жақын маңдағы шағын ауданда бағдарланады; арнайы көлік құралдарын қолдану туралы біледі; жансыз табиғат заттарын адам қолымен жасалған заттардан ішінара ажыратады. Алайда, **47 971** тәрбиеленуші (**14,8%**) келесі дағдыларда қиындықтарға тап болады: білім беру қажеттілігін түсінуге тырысады; заттарды анықтауға, олардың қасиеттері мен қасиеттерін сипаттауға тырысады; қоршаған заттар, ойыншықтар адамның еңбегімен жасалғанын біледі, бірақ оларға ұқыпты қарай алмайды; еңбек ардагерлерінің жұмысына қызығушылық танытпайды; Кеңес Одағы батырларына құрмет көрсетеді, бірақ оларды білмейді; тірі және жансыз табиғат, табиғат құбылыстары арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды байқайды, бірақ түсінбейді; заттар мен құбылыстардың тән белгілерін байқайды, салыстырады, ажыратады, бірақ талдамайды; олар қоныс аударатын және қыстайтын құстарды ажыратуға және атауға, құстардың пайдасы туралы идеяларды бекітуге тырыспайды.

Балалардың біліктіліктері мен дағдыларын дамыту деңгейіне жүргізілген талдаудан құзыреттілік тұрғысынан келесі ұсыныстар берілді:

- балалардың денсаулығын сақтау және нығайту бойынша жұмысты жалғастыру;
- мектеп жасына дейінгі балаларда танымдық белсенділікті, қызығушылықты, зейінді, есте сақтауды дамыту;
- балалардың туған өлке туралы түсініктерін кеңейту, Отан туралы түсініктерін тереңдету, бәріне деген сүйіспеншілігін ояту;
- байланыстырып сөйлеу және дыбыстық мәдениетті дамыту;
- күнделікті өмірде, көшеде практикалық бағдарларды дамытуға, жағдайды сызық, сурет түрінде модельдеуге назар аудару;
- ата-аналарды балалармен бірлескен өзара іс-қимылға жандандыру.